

تلفیق درس تربیت بدنی با سایر مواد درسی در مدارس ابتدایی دانش آموزان استثنایی

جواد آزمون / دانشجوی دکترای مدیریت و برنامه ریزی در تربیت بدنی. دانشگاه تربیت معلم تهران

مقدمه

دادن، صحبت کردن، خواندن، نوشتن، درک کردن)، هنر، ریاضیات، مطالعات اجتماعی (تاریخ، جغرافی، مدنی)، علوم تجربی و تربیت بدنی را با یکدیگر ادغام کرده و آموزش داد.

با رعایت چهارچوب اهداف نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی، هدف ویژه از آموزش و پرورش استثنایی، دستیابی دانش آموزان استثنایی به خود اتکایی، بهزیستی و سازگاری شخصی و اجتماعی عنوان شده است. حصول به این هدف از طریق شناسایی، ارزیابی و تشخیص به موقع و مداوم، مشاوره و آموزش هدفدار والدین، توان بخشی مبتنی بر آموزش مهارت‌های روانی - حرکتی، شناختی و اجتماعی، بیان شده که اتفاقاً تربیت بدنی و رویکرد های آموزشی مطرح در آن، بویژه آموزش تلفیقی، قابلیت های فوق العاده ای در تحقق این هدف مهم را دارا می باشد.

از آنجایی که هر معلمی بر اساس شناختی که از دانش آموزان خود به دست می آورد، روشی برای تدریس خود انتخاب می کند، آموزش تلفیقی نیز روش مناسبی برای تدریس به دانش آموزان استثنایی در مقطع ابتدایی خواهد بود. کودکانی که به معلولیتی دچار شده اند نیز باید در فعالیتهای بدنی و ورزشی شرکت کنند. آنان مانند سایر دانش آموزان عادی باید مهارت‌های حرکتی بنیادی و پایه‌ی خود را پرورش دهند. به منظور کمک بیش تر به این دسته

تربیت بدنی ابزار مؤثری در تربیت جسمی، ذهنی و اجتماعی همه کودکان اعم از کودکان عادی و استثنایی محسوب می شود. این برنامه چنانچه به شیوه مناسبی به دانش آموزان ارائه شود نه تنها موجبات تقویت جسمی و روحی آنها را فراهم می آورد بلکه یادگیری سایر مواد درسی را نیز برای آنان آسان می سازد. یکی از الگوهای مناسب جهت تعلیم و تربیت همه جانبه دانش آموزان که تربیت بدنی در آن نقش عمده و مهمی را داراست، آموزشی های تلفیقی و یا یکپارچه می باشد. تاکید بر تلفیق ناشی از نیازهای رو به رشد دانش آموزان در اوایل قرن بیستم بود و در واقع سابقه موضوع به ابتدای قرن بیستم بر می گردد. فعالیت‌های تلفیقی راهکارهای رایجی برای افزایش همکاری و مشارکت معلمان و افزایش انگیزه دانش آموزان محسوب می شوند. همچنین، فعالیت‌های تلفیقی موجب تقویت و افزایش یادگیری در همه حوزه های درسی شده و ارتباط‌هایی که بین موضوع‌ها و مواد درسی گوناگون وجود دارد را آشکار می سازند. راسچنباخ^۱ معتقد است که فعالیت‌های تلفیقی امکان یادگیری موضوع‌های مختلف، پیچیده و ارتباطی که بین حوزه‌های مختلف وجود دارد را بالا می برد. با استفاده از رویکرد آموزش تلفیقی می توان مواد مختلف درسی مثل مهارت‌های زبانی (شامل گوش

بهرتر یاد می‌گیرند و تربیت بدنی می‌تواند به عنوان عامل مهمی در تولید این نمونه از تجربه‌های تلقی شود. بسیاری از مفاهیم ساده و مرکب هنگامی که این مفاهیم همراه با فعالیت‌های جسمانی تجربه می‌شوند، به طور واضح تری قابل درک و فهم می‌شوند.

کودگانی که به معلولیتی

دچار شده اند نیز باید در فعالیت‌های بدنی و ورزشی شرکت کنند

همچنین روشن است که دانش‌آموزان از طریق تکرار و دریافت بازخورد بهتر یاد می‌گیرند. فعالیت‌های حرکتی تلفیقی که دانش‌آموزان را برمی‌انگیزاند تا پاسخ‌های تکراری بدهند، فرصت‌های را برای آرایه بسیاری از پاسخ‌های حرکتی و همچنین پاسخ‌های در رابطه با موضوع‌های مطرح در سایر حوزه‌های درسی را بوجود می‌آورند. در نهایت، ما می‌دانیم که عناوین و فرآیندهای ساده هنگامی که به شکل‌های مختلف تمرین می‌شوند، بهتر یاد گرفته می‌شوند و فعالیت‌های حرکتی تلفیقی می‌تواند به آسانی چنین تنوعی را ایجاد کند.

شروع فعالیت‌های تلفیقی

همراه با هر راهکار جدیدی، مزایا و معایبی وجود دارد که باید در هنگام تدوین و تنظیم یک پروژه تلفیقی مد نظر قرار گیرند. یک متخصص تربیت بدنی باید بپذیرد که تلفیق در همه جهات صورت گیرد و این باور را منتقل کند، به عبارت دیگر موضوع‌های مطرح در سایر حوزه‌های درسی با تربیت بدنی تلفیق می‌شوند همان طوری که موضوع‌های تربیت بدنی با سایر دروس تلفیق

از دانش‌آموزان معلم باید فعالیت‌ها را تغییر دهد، اصلاح و تعدیل کرده و ساده‌تر (مثل پایین آوردن هدف‌ها، کم کردن فاصله‌ها، کم کردن وزن وسایل، آموزش به زبان ساده‌تر، دادن فرصت تمرین بیشتر و...) به اجرا در آورد.

فواید تلفیق

تلفیق به چندین روش می‌تواند به برنامه تربیت بدنی کمک کند. مشارکت و همکاری با سایر معلمان می‌تواند بینش‌های تازه‌ای برای برنامه تربیت بدنی به ارمغان آورد. علاوه بر این، به عنوان بخشی از برنامه تلفیقی ارزشمند، تربیت بدنی می‌تواند به عنوان جزیی لاینفک در برنامه درسی مدرسه مورد تایید و قبول واقع شود. در این فرآیند متخصصان تربیت بدنی، متخصصان سایر مواد درسی و معلمان و آموزگاران احترام و علاقه بیشتری برای یکدیگر قایل می‌شوند. فعالیت‌های تلفیقی فواید متنوعی برای دانش‌آموزان مختلف نیز دارد. دانش‌آموزانی که عموماً در رابطه با تربیت بدنی پراشتیاق نشان نمی‌دهند، ممکن است به واسطه فعالیت‌های تلفیقی که به آنها اجازه می‌دهد که برآورد و ارزیابی از میزان دانش و موفقیت جسمانی خود داشته باشند، برانگیخته شوند. دانش‌آموزانی که در کلاس‌های تربیت بدنی خوش می‌درخشند اما دارای تجربه شکست و ناکامی در سایر حوزه‌های درسی می‌باشند احتمالاً با درگیر شدن در فعالیت‌های تلفیقی خواهند توانست مفهومی را درک کنند، تعدادی عنوان را به حافظه بسپارند و یا در یک سری از فرآیندهای اساسی مهارت پیدا کنند. این موضوع مدت‌هاست که به اثبات رسیده است که دانش‌آموزان از طریق تجربه‌های یادگیری فعال

کار کردن با بیش از یک معلم در یک پروژه ممکن است برخی از دانش آموزان را علاقه‌مند و برخی را دل‌سرد کند.

فعالیت‌های تلفیقی کدامند؟

به منظور ایجاد برنامه‌های ارزشمند تلفیقی، معلمان تربیت بدنی نیازمند فهم و درک درست از اهداف و فرایند تلفیق می‌باشند. در بهترین حالت، فعالیت‌های تلفیقی جنبه‌های منحصر بفرد و ارزشمند هر ماده درسی را برجسته ساخته و آنها را در یکدیگر می‌آمیزند، آنچنان که ارتباط‌های میان مواد درسی که در هنگام مطالعه فردی درک نشده‌اند را آشکار می‌سازند. به عنوان مثال، دانش آموزان می‌توانند انواع مختلف اهرم‌ها را در بدن انسان در کلاس علوم تشخیص دهند و همچنین در همان هفته مزیت‌ها و معایب هر نوع از اهرم‌ها را در درس تربیت بدنی بررسی کنند. در کمترین حالت، یک فعالیت تلفیقی باید میزان تاثیر همه معلمان در گیر را بالا برده و اجرای دانش آموز در هر حوزه تلفیق شده را پیشرفت دهد.

انواع سه‌گانه فعالیت‌های تلفیقی

فعالیت‌های تلفیقی را می‌توان در سه طبقه (۱) تکلیف‌های جایگزین شده (جاسازی شده)، (۲) تکلیف‌های تمرینی (عملی) و (۳) تکلیف‌های اکتشافی دسته‌بندی کرد.

۱. در تکلیف‌های جایگزین شده سایر مواد درسی عادی با تکلیف‌های تربیت بدنی در هم می‌آمیزند. هدف این تکلیف‌ها صرفاً غنی‌سازی و ایجاد حس چالش در تکلیف‌های عادی است.

مثال: معلم از دانش آموزان می‌خواهد در

می‌شوند. به عنوان مثال یک معلم ریاضی ممکن است هندسه یا درصد‌ها را تدریس کند، موضوعاتی که می‌توانند برای اکتشاف در تربیت بدنی مورد استفاده قرار گیرند. به عبارت دیگر، برنامه تربیت بدنی ممکن است مشتمل بر بهبود و توسعه آمادگی هوازی یا ضربه زدن به توپ با یک راکت و یا مشتمل بر یادگیری مفهومی از موضوع‌های سرگرم‌کننده که به آسانی می‌توان در سایر حوزه‌های درسی پیدا کرد، باشد. معلم تربیت بدنی باید با معلمان کلاسی و سایر متخصصان موضوعی در رابطه با موضوع‌های درسی اتفاق نظر داشته و در کنار یکدیگر باشند. معلم تربیت بدنی ممکن است فهرستی از موضوع‌های تلفیقی تربیت بدنی را بین سایر معلمان توزیع کند (معمولاً در مدارس ابتدایی کلیه امور توسط یک معلم صورت می‌گیرد، با این حال اگرچه کار مشکل است اما شدنی است). فعالیت‌های تلفیقی ساده نسبت به کلاس‌هایی که در آن معلمان بر ذهنیات و تصورات تکیه دارند، مقرون به صرفه‌تر می‌باشند. به هر حال پروژه‌های تلفیقی جامع و فراگیر نیازمند برنامه ریزی می‌باشند. معلمان درگیر در برنامه‌های تلفیقی باید تعیین کنند که چه مدت از کلاس به پروژه اختصاص می‌یابد، دانش آموزان چگونه ارزیابی خواهند شد، چه کسی ارزیابی را انجام خواهد داد و چگونه کار محوله به پایه‌ها در دوره زمانی اختصاص یافته به تلفیق اضافه خواهد شد. معلمان همچنین باید از اینکه چگونه پروژه برنامه کاری عادی آنها را تحت تاثیر قرار خواهد داد، آگاه باشند. تلفیق یک مفهوم جدید برای دانش آموزان است. دانش آموزان باید از مسوولیت‌های جدیدی که همراه با شرکت آنان در فعالیت‌های تلفیقی خواهند آمد، آگاه شوند.

مثالی دیگر: در یک فعالیت آمادگی جسمانی نمونه دانش آموزان به صورت دو نفره وظایف محوله را در ایستگاه های گوناگون به اجرا در می آورند. هر دو نفر فهرستی از پرسش هایی که آنها را به سمت مسیر دویدن آرام پیرامون ایالات متحده آمریکا (از روی نقشه) هدایت می کند، دریافت می کنند. نام تمامی ۵۰ ایالت آمریکا روی زمین ورزش مطابق با نقشه جغرافیایی ثبت شده است. پاسخ به هر سوال دو نفر را به ایالت ویژه ای هدایت می کند که آنها در آنجا باید تمرین های ویژه ای را اجرا کنند و یک سوال جدیدی برای پاسخ دادن دریافت کنند. همزمان با اینکه سطوح آمادگی جسمانی آنها از طریق عبور از ۵۰ ایالت تقویت می شود، دانش آموزان جهاتی را که ایالت ها در آنها قرار گرفته اند را به صورت فعال یاد می گیرند، به جای اینکه فقط یک نقشه را در کتاب درسی شان مطالعه کنند.

۳. تکلیف های اکتشافی کامل ترین و ارزشمندترین تکلیف ها تلفیقی می باشند که برای تحقق اهداف عینی که نیازمند مهارت فکری بیشتری است، طراحی می شوند. این تکلیف ها دانش آموزان را قادر می سازند تا ارتباط های بین حوزه های مختلف درسی را تشخیص دهند.

مثال: قبل از بازی - ۲ دانش آموز - یکی به صدای قلب دیگری گوش می دهد - به معلم می گوید که چه شنیده است - بعد از یک بازی

حالی که در اطراف چتر نجات قرار گرفته اند، شروع به شمارش اعداد کنند و به جای شماره ۵ و شماره هایی که مضربی از ۵ می باشند، همزمان یکبار چتر نجات را تکان دهند، به طوری که هوا در زیر آن جمع شود.

۲. تکلیف های تمرینی دانش آموزان را در ایجاد تعامل با سایر حوزه های درسی هم زمان با اینکه در حال اجرای مهارت حرکتی می باشند، به چالش می کشند. هدف تکلیف ها تمرینی آن است که شناخت از سایر حوزه های درسی از طریق پرداختن به فعالیت های جسمانی بیشتر شود. این تکلیف ها هنگامی مؤثر خواهند بود که مواد و موضوع های تلفیق شده شامل عوامل اساسی و اصلی، فرآیندهای ساده و مهارت های بنیادی باشند.

مثال: معلم تصویری از یک انسان را بر روی دیوار رسم می کند و از دانش آموزان می خواهد عضوی را که وی نام می برد، آنان با پرتاب توپ مورد اصابت قرار دهند. و یا اینکه بخش های مختلف بدن انسان را از محل های مختلف زمین بازی جمع آوری کرده و به صورت گروهی اسکلت کامل انسان را بازسازی کنند.

در زمینه‌ای غیر از حوزه تدریس خود
۵. اختصاص زمان به برنامه ریزی درسی تلفیقی از سوی معلمان
۶. اختصاص منابع مادی برای تهیه کتاب و سایر وسایل مورد نیاز تدریس که سابقه قبلی نداشته است.
۷. در مدارس ابتدایی به دلیل نبود معلم تربیت بدنی (متاسفانه در کشور ما) آموزگار کلاس مجبور به برنامه ریزی و اجراست و لذا چنانچه اجباری در کار نباشد احتمالاً این روش را دنبال نخواهد کرد.

پیشنادهای اجرایی

۱. تهیه برنامه درسی تلفیقی برای دانش آموزان استثنایی
۲. آموزش منتخبی از معلمان و آشنا ساختن آنان با رویکرد آموزش تلفیقی با محوریت تربیت بدنی
۳. اجرای آزمایشی برنامه در سطح چند مدرسه
۴. ارزیابی از مراحل مختلف اجرای برنامه آزمایشی
۵. در صورت مثبت بودن نتایج ارزیابی، اجرای سراسری آن

حرکتی- همان دو دانش آموز با هم - یکی به صدای قلب دیگری گوش می دهد- نتیجه را به معلم می گوید - معلم با هدف افزایش درک دانش آموزان از ارتباط بین حوزه های مختلف سود می برد.

مشکل های تلفیق

اگرچه تلفیق روش مناسبی برای آموزش تمامی دانش آموزان تلقی می شود، اما به سهم خود مشکل هایی را در برنامه ریزی و اجرا دارد. برخی از مشکل های تلفیق و یکپارچه سازی عبارت اند از :

۱. بی میلی معلمان و مدیران مدرسه به تغییر برنامه درسی عادی به تلفیقی
۲. مقاومت دانش آموزان در برابر برنامه تلفیقی جدید
۳. کاهش زمان برای پرداختن به فعالیت های حرکتی (به عنوان جزء اصلی برنامه درس تربیت بدنی)
۴. اجبار معلمان به افزایش دانش و اطلاعات خود

زیرنویس:

1.Rauschenback

منابع :

- آزمون، جواد و اجودان، ماندانا (۱۳۸۵). بازی و تفریح، انتشارات مدرسه، تهران.
آزمون، جواد و اجودان، ماندانا (۱۳۸۵). بازی و ورزش، انتشارات مدرسه، تهران.
آزمون، جواد و اجودان، ماندانا (۱۳۸۵). مهارت های پایه ورزشی، انتشارات مدرسه، تهران.
پایگاه اطلاع رسانی سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور به نشانی www.seo.Medu.ir، بخش مقررات آموزشی.
ذکائی، محمود و نبوی، محمد (۱۳۸۴). کلیات تربیت بدنی در مدارس، انتشارات سمت، تهران.

Rauschenbach.J.(1996) "Integration Physical Education and Other Subject Areas", JOPERD, Vol. 67, No. 2, February.